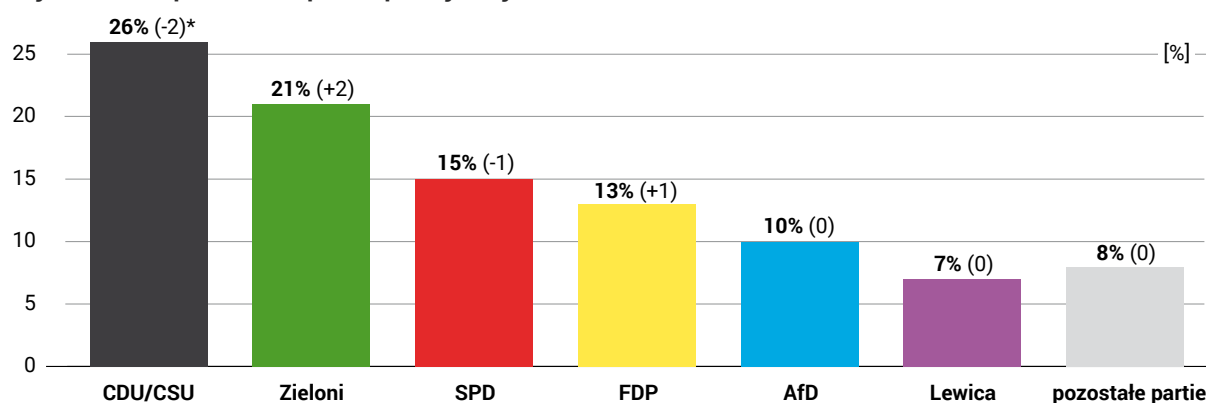

Niemcy po powodzi | Mieszane reakcje na unijny pakiet klimatyczny Fit for 55 Scheuer wzywa do proklimatycznej reformy kolei | Władze o bezpieczeństwie wrześniowych wyborów

SONDAŻE

Wykres 1. Poparcie dla partii politycznych

* Informacje w nawiasach pokazują zmianę względem poprzedniego badania Trendbarometer.

Źródło: badanie Trendbarometer ośrodka Forsa na zlecenie RTL i ntv z 28 lipca br.

- Aktywność premiera Nadrenii Północnej-Westfalii Armina Lascheta w związku z powodzią, która silnie dotknęła ten region Niemiec, negatywnie oceniło aż 57% respondentów, przy zaledwie 23% głosów pozytywnych. Na ten osąd wpłynęło zapewne uchwycenie przez obiektywne widoku rozba-wionego kandydata chadecji na kanclerza, gdy swoje oświadczenie wygłaszał prezydent RFN Frank-Walter Steinmeier. Niewiele lepiej w kontekście klęski żywiołowej postrzegana jest także kandydatka Zielonych, którą źle oceniło 46% badanych, przy 22% opinii przychylnych. Korzystniej w oczach wyborców wypadł wicekanclerz i minister finansów Olaf Scholz – jego działania w odniesieniu do powodzi zyskały wśród respondentów 39% głosów pozytywnych i 29% negatywnych. Największą społeczną aprobatę zdobyła kanclerz Angela Merkel, której postawę w aktualnym kryzysie 60% badanych uznało za właściwą (sondaż INSA na zlecenie „Bild am Sonntag”, 25 lipca).
- W badaniu oceniającym poparcie dla poszczególnych kandydatów na podstawie pytania o hipote-tyczny bezpośredni wybór kanclerza Armin Laschet uzyskał tylko 15% głosów (-5 p.p. w stosunku do poprzedniego tygodnia), a Annalena Baerbock utrzymała wynik na tym samym poziomie – 14%. Poprawiły się natomiast notowania Olafa Scholza, którego poparło 21% respondentów (+3 p.p.) Jednocześnie aż 38% osób zadeklarowało, że nie zagłosowałoby na żadnego z tych polityków. Kan-dydat SPD liczy na korzystną dla siebie zmianę nastrojów, której przejawem ma być m.in. powolne zbliżanie się poparcia dla socjaldemokracji do poziomu notowanego przez Zielonych.
- Laschetowi nie służy rosnące w związku z klęską żywiołową znaczenie polityki klimatycznej w kam-panii. Kompetencje w tej dziedzinie przypisuje mu tylko 26% respondentów, podczas gdy najwyżej ocenionej Baerbock – 56%. W odniesieniu do Olafa Scholza 35% badanych uważa, że w kwestii zmian klimatycznych będzie on działać zdecydowanie (sondaż Civey dla „Der Spiegel”, 21 lipca). W innym sondażu tylko 17% respondentów uznało, że Laschet wyciągnie właściwe wnioski z powodzi (Civey dla „Augsburger Allgemeine”, 24 lipca). Oceny wystawione kandydatom w nieznanym dotąd

stopniu przełożyły się jednak na pozycje sondażowe poszczególnych partii. Mimo strat wizerunkowych Lascheta chadecja utrzymuje się na prowadzeniu, czemu mogą sprzyjać dobre notowania zarządzania kryzysowego kanclerz Merkel. Zarazem udział niezdecydowanych wyborców wzrósł w ciągu ostatniego tygodnia z 22 do 25%.

TEMAT NUMERU

Kłęska powodzi w zachodnich Niemczech

W połowie lipca ulewne deszcze, niejednokrotnie o ekstremalnym natężeniu, spowodowały liczne powodzie i podtopienia w zachodniej części Niemiec. Siła żywiołu najbardziej dotknęła Nadrenię Północną-Westfalię (NRW) oraz Nadrenię-Palatynat. Bilans ofiar śmiertelnych to jak dotąd 180 osób (dla porównania podczas wielkiej powodzi w 2002 r. zginęło 21 mieszkańców Saksonii). Skala zniszczeń jest bezprecedensowa, w wielu miejscach ogłoszono stan klęski żywiołowej. Do pomocy w walce z kataklizmem oraz do usuwania jego skutków skierowano wojsko. Trwa przywracanie dostaw energii oraz zaopatrzenia w wodę.

21 lipca rząd federalny zatwierdził pomoc doraźną w kwocie 200 mln euro. Również władze landów przeznaczyły na ten cel podobnej wysokości środki. Kolejnym etapem wsparcia ma być wypracowanie planu odbudowy.

Ze względu na trwającą kampanię czołowi politycy stanęli przed wyzwaniem zmanifestowania gotowości wsparcia w taki sposób, by uniknąć zarzutów o próbę wykorzystania nieszczęścia w marketingu wyborczym. Wolna od podejrzeń o takie motywacje była jedynie nieubiegająca się o reelekcję kanclerz Angela Merkel, która pojechała do obu najbardziej poszkodowanych landów. Początkowo w korzystnej sytuacji był też premier NRW Armin Laschet. Nie ustrzegł się on jednak poważnego błędu, jakim było niestosowne zachowanie podczas wystąpienia prezydenta Niemiec na terenach objętych powodzią. Kandydatowi chadecji na kanclerza nie sprzyja także nasilenie debaty o ekstremalnych zjawiskach pogodowych jako przejawie zmian klimatu. Wizerunkowo może natomiast zyskać minister finansów Olaf Scholz, występujący jako dysponent środków pomocowych dla poszkodowanych. W trudniejszej sytuacji znaleźli się liderzy opozycji. W szczególności kandydatka Zielonych Annalena Baerbock wystrzegła się popełnienia kolejnego błędu, w związku z czym skupiła się na przedstawieniu propozycji programowych dotyczących zarządzania kryzysowego i polityki klimatycznej.

Wysoka liczba ofiar oraz znaczna skala zniszczeń materialnych wywołały debatę publiczną na temat przyczyn katastrofy, jej uwarunkowań i ewentualnych zaniedbań. W centrum uwagi znalazły się zarówno kwestie zależności ekstremalnych zjawisk pogodowych w Niemczech od zmian klimatu, jak i analiza podziału kompetencji i przepływu informacji w systemie federalnym. 26 lipca odbyło się nadzwyczajne posiedzenie komisji spraw wewnętrznych Bundestagu z udziałem federalnego ministra spraw wewnętrznych Horsta Seehofera (CSU) oraz Armina Schustera (CDU) – prezesa Federalnego Urzędu ds. Ochrony Ludności i Pomocy w przypadku Katastrof (Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe, BBK).

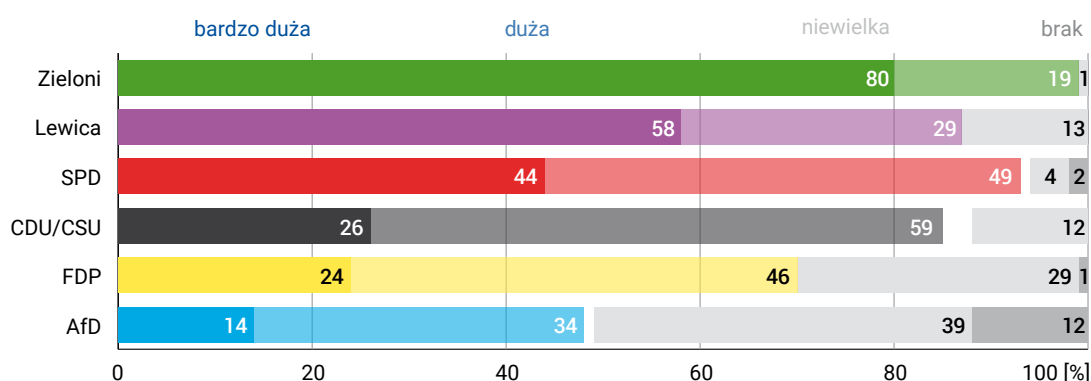
W reakcji na aktualny kryzys Zieloni i liberałowie z FDP opowiedzieli się za przyznaniem władzom federalnym kompetencji w zakresie koordynacji zarządzania kryzysowego w czasie pokoju, co wymagałoby zmiany konstytucji. Resort spraw wewnętrznych domaga się usprawnienia współpracy pomiędzy organami różnych szczebli struktury federalnej przy zachowaniu obecnego podziału zadań. Zasoby federacji mają być udostępniane poszczególnym krajom związkowym w sytuacjach kryzysowych. Preferowanym przez MSW rozwiązaniem – uzgodnionym z landami jeszcze przed powodzią – jest utworzenie centrum kompetencyjnego przy BBK. Usprawniony ma zostać przepływ informacji między jednostkami z różnych poziomów systemu federalnego, aż do szczebla lokalnego.

W związku z zarzutami o brakujące, spóźnione bądź niewystarczające ostrzeżenia dla ludności zgłaszane są postulaty szybkiego usprawnienia systemu ostrzegania. Wobec ujawnionych jego wad (system opiera się głównie na funkcjonujących równolegle aplikacjach) zgodnie zalecanym kierunkiem zmian jest połączenie środków analogowych i cyfrowych (aplikacje, syreny, wiadomości tekstowe). Minister Seehofer dąży do zobowiązania gmin i powiatów do nadawania ostrzeżeń przy określonym poziomie zagrożenia i zapowiada, że jeszcze w tym roku wprowadzony zostanie system informowania ludności o możliwych niebezpieczeństwach za pomocą wiadomości rozpowszechnianych przez sieci komórkowe.

Komentarz

- Skala powodzi może przyczynić się do kryzysu politycznego – zaburzone zostało bowiem poczucie bezpieczeństwa, a zaistniała sytuacja sprzyja dalszemu podważaniu nadszarpniętego przez pandemię zaufania do państwa. Jednocześnie pełny potencjał wpływu klęski żywiołowej na kampanię wyborczą jeszcze się nie ujawnił. Z jednej strony tradycyjnie uważa się, że beneficjentami takich zdarzeń są politycy sprawujący władzę, demonstrujący zdolność do działania (kazusy Gerharda Schrödera podczas powodzi w 2002 r. oraz Helmuta Schmidta w zalanym Hamburgu w 1962 r.). Na razie podobny efekt może być ewentualnie udziałem ministra finansów Olafa Scholza, jednak poprawę notowań zawdzięczać on może również błędom popełnianym przez konkurentów. Z drugiej strony urzędujący politycy obciążani są w debacie odpowiedzialnością za zaniedbania zarówno w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu, jak i dostosowania funkcjonowania państwa do ich następstw. Te czynniki mogą z kolei oddziaływać na niekorzyść Armina Lascheta, obawiającego się zbyt ambitnych deklaracji odnośnie do polityki klimatycznej, a zarazem poddanego presji ze strony premiera Bawarii Markusa Södera, jego wcześniejszego konkurenta w walce o status kandydata chadecji na kanclerza. Ten forsuje bowiem ambitniejszą transformację klimatyczną. Postuluje m.in. przyspieszenie wyjścia z węgla (do 2030 r.), choć uzgodniony 2038 r. był już przedmiotem z trudem wynegocjowanego kompromisu.
- Tematyka oddziaływania zmian klimatu zyskuje na znaczeniu, jednak nie dominuje w kampanii. Otwarte pozostaje pytanie, czy stanowiska prezentowane przez kandydatów w tej kwestii przełożą się na decyzje elektoratu. Trend może sprzyjać Zielonym, nie musi jednak prowadzić do zwiększenia poparcia dla ich kandydatki na kanclerza. Próbują oni wzmocnić swój przekaz także w zakresie zarządzania kryzysowego i ochrony ludności. Polityka klimatyczna jest w Niemczech przedmiotem konsensu głównych sił politycznych (kontestuje ją jedynie opozycyjna AfD). Stanowisko partii w tej dziedzinie odzwierciedla nastawienie społeczne: 38% respondentów dostrzega bardzo dużą, a 43% dużą potrzebę działania na rzecz ochrony klimatu.

Wykres 2. Ocena potrzeby działania w zakresie ochrony klimatu według poparcia dla partii politycznych

Źródło: Klimaschutz: Deutsche Mehrheit sieht großen Handlungsbedarf, ARD-DeutschlandTREND Morgenmagazin, lipiec 2021, za: infratest-dimap.de.

Poglądy na ten temat mają charakter ponadpokoleniowy i ponadregionalny, a ponadto są zasadniczo niezależne od preferencji politycznych (z wyjątkiem zwolenników AfD). O tym, że potrzeba podjęcia działań jest bardzo duża, przekonani są najsilniej sympatycy Zielonych (80%), w drugiej kolejności zaś Lewicy (58%).

- Tradycyjnie w warunkach kryzysu wraca debata o usprawnieniu funkcjonowania systemu federalnego. Tym razem obok kwestii strukturalnych, dotyczących podziału kompetencji, przepływu informacji i rozwiązań organizacyjnych, ważnym tematem jest problematyka zaplecza technicznego. Na obecnym etapie dyskusja o przyczynach katastrofy i postulowanych usprawnieniach toczy się na poziomie komisji parlamentarnych oraz w debacie kampanijnej. Potencjalnym forum dla rozliczeń działań władz może jednakże stać się trzygodzinna debata planowana na 7 września, podczas ostatniego posiedzenia tej kadencji Bundestagu, która ma być poświęcona sytuacji w Niemczech. W zależności od rozwoju sytuacji opozycja może skupić się na różnego rodzaju deficytach, które ujawniła walka z pandemią, bądź na zarządzaniu kryzysowym i ochronie ludności w kontekście dostosowań do zmian klimatu.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA

Mieszane reakcje na unijny pakiet klimatyczny Fit for 55

14 lipca Komisja Europejska przedstawiła pakiet propozycji zmian legislacyjnych pod nazwą Fit for 55, których wdrożenie ma służyć realizacji przez UE założeń polityki klimatycznej wynikających z Europejskiego Zielonego Ładu. W mediach dominowały krytyczne głosy przedstawicieli niemieckiego przemysłu odnośnie do propozycji KE. Największe obawy budzą plany dotyczące ustanowienia granicznego podatku węglowego i reakcji gospodarek spoza UE na ten mechanizm, wprowadzenia zakazu sprzedaży samochodów na benzynę i olej napędowy od 2035 r., zlikwidowania przydziału darmowych uprawnień do emisji w ramach EU ETS oraz opodatkowania paliw w takich sektorach jak lotnictwo. Według czołowych zrzeszeń przemysłowych propozycje KE uderzają w konkurencyjność europejskich firm na globalnych rynkach, co stanowi szczególne zagrożenie dla proeksportowego modelu gospodarczego RFN. Żadnych kontrowersji nie wzbudzają natomiast plany stworzenia oddzielnego ETS dla sektorów transportu i użytkowania budynków – podobny system na szczeblu krajowym działa w RFN od 2021 r. Wśród polityków przeważają przychylne reakcje, choć partie różnie rozkładają akcenty: CDU/CSU podkreśla konieczność zapewnienia konkurencyjności przemysłu, SPD – zagwarantowania osłony socjalnej, a Zieloni życzyliby sobie bardziej ambitnych rozwiązań. Przedstawiciele rządu federalnego zapowiedzieli aktywny udział w negocjacjach nad propozycjami KE. Przypadną one jednak już na okres rozmów w sprawie powołania nowej koalicji po wyborach do Bundestagu.

Scheuer wzywa do proklimatycznej reformy kolei

W wywiadzie dla DPA z 19 lipca federalny minister transportu Andreas Scheuer (CSU) opowiedział się za reformą kolei, która zakładałaby zmianę modelu działalności należącej do państwa spółki Deutsche Bahn AG. Funkcjonowanie kolei miałoby zostać podporządkowane realizacji celów polityki klimatycznej. Jego zdaniem nowa koalicja powinna skupić się na szybkiej i szeroko zakrojonej modernizacji, rozbudowie infrastruktury kolejowej oraz jej digitalizacji. Ponadto weryfikacji powinna zostać poddana struktura spółki, która obecnie prowadzi zarówno działalność przewozową, jak i odpowiada za sieć kolejową. Deutsche Bahn boryka się z licznymi problemami, takimi jak opóźnienia w modernizacji sieci i taboru, brak punktualności pociągów czy wreszcie sięgające ponad 30 mld euro zadłużenie.

Kolej jako niskoemisyjny środek lokomocji stanowi jeden z kluczowych instrumentów polityki klimatycznej w transporcie. Według rządu federalnego realizacja celów redukcji emisji w tym sektorze wymaga m.in. podwojenia liczby pasażerów pociągów do 2030 r. Rozwój kolei zajmuje w związku z tym ważne miejsce w programach partii politycznych i będzie jednym z istotnych tematów rozmów koalicyjnych po wyborach. Chadeacy, socjaldemokraci i Zieloni postulują stworzenie specjalnego funduszu na rzecz modernizacji i rozbudowy sieci kolejowej. Zieloni i FDP opowiadają się za rozdzieleniem działalności przewozowej i zarządzania infrastrukturą, czemu sprzeciwiają się jednak SPD i Lewica. Chadeacy są otwarci na taką reformę – była ona już tematem negocjacji nad powstaniem tzw. koalicji jamajskiej w 2017 r.

Niemieckie władze o bezpieczeństwie wrześniowych wyborów

Na wspólnej konferencji prasowej ministra spraw wewnętrznych Horsta Seehofera (CSU) oraz prezesów Federalnego Urzędu Ochrony Konstytucji (BfV), Federalnego Urzędu Bezpieczeństwa Informacji (BSI) i Federalnego Urzędu Statystycznego (StatBa) 14 lipca zapewniono o bezpieczeństwie przygotowania i przeprowadzenia wyborów 26 września. Służby wspólnie koordynują wolny od ingerencji stron trzecich przebieg elekcji, m.in. w ramach grupy roboczej „Hydra”. Jako zagrożenia w trwającej kampanii wyborczej wskazano, obok działań prawicowych i lewicowych ekstremistów oraz organizacji Państwo Islamskie, akcje dezinformacyjne prowadzone z terytorium Niemiec lub państw trzecich, najczęściej poprzedzane cyberatakami. Działania te mają na celu rozpowszechnianie fałszywych informacji oraz kształtowanie debaty publicznej zgodnie z oczekiwaniami ingerującej strony.

Zagrożenia o podobnym charakterze zostały też wskazane w corocznym *Raporcie o ochronie konstytucji* opublikowanym 15 lipca przez BfV. Potwierdzają je także doniesienia o atakach hakerów na instytucje państwowe w ostatnich miesiącach. W maju niemieckie służby częściowo udaremniły dystrybucję tzw. wiadomości phishingowych, m.in. do pracowników ministerstw, przez grupę ATP29 (powiązaną z rosyjską agencją wywiadu SWR). BSI i BfV z kolei ostatnio ponownie ostrzegły członków Bundestagu przed cyberatakami kampanii „Ghostwriter”, za którą odpowiedzialna jest rosyjska służba wywiadu GRU.

Wybory do landtagu w Turyngii odsunięte w czasie

23 lipca w parlamencie krajowym Turyngii głosowano nad wnioskiem o konstruktywne wotum nieufności wobec premiera Bodo Ramelowa. Próbę obalenia rządu podjął klub parlamentarny AfD mimo zerowych szans na powodzenie. Pozostałe kluby zadeklarowały wyprzedzająco brak poparcia dla lidera AfD Björna Höckego, a chadeacy demonstracyjnie nie wzięli udziału w głosowaniu. Wniosek był faktycznie obliczony jedynie na pozyskanie jakichkolwiek głosów spoza klubu AfD w związku z odstąpieniem od pierwotnych uzgodnień o rozwiązaniu parlamentu i organizacji przyspieszonych wyborów równoległe z elekcją do Bundestagu 26 września (przed pandemią zakładano termin 25 kwietnia br.). Konieczne do realizacji tego scenariusza głosowanie planowane było na 19 lipca br., jednak 16 lipca Lewica i Zieloni wycofali wniosek, uzasadniając to tym, że czterech posłów CDU oraz dwóch Lewicy zapowiedziało głosowanie przeciwko rozwiązaniu. Tym samym nie była zapewniona wymagana większość dwóch trzecich głosów bez AfD. W Turyngii ugrupowanie to zostało uznane za ekstremistyczne i od marca br. jest objęte obserwacją przez Urząd Ochrony Konstytucji. Współtworzące rząd partie Lewicy, SPD i Zielonych zadeklarowały, że nie podejmą do końca kadencji, tj. do jesieni 2024 r., próby rozwiązania landtagu. Ramelow stoi na czele rządu mniejszościowego, powołanego po wyborach w październiku 2019 r. i kryzysie rządowym w lutym 2020 r. W ważnych kwestiach mógł liczyć na uzyskanie brakujących czterech głosów ze strony chadecji, jednak uzgodnienia w sprawie tego poparcia straciły podstawę. Stawia to pod znakiem zapytania w szczególności uchwalenie budżetu na 2022 r.

Obawy przed jesienno-zimową czwartą falą zachorowań

22 lipca Instytut Roberta Kocha (RKI) przedstawił zalecenia dotyczące działań prewencyjnych i przygotowawczych w związku ze spodziewaną czwartą falą pandemii COVID-19 w Niemczech. Według zaprezentowanych przez RKI modeli szczyt zachorowań przypadnie na grudzień br., a liczba zakażeń i hospitalizacji będzie zależec m.in. od stopnia zaawansowania wakcynacji oraz stosowania się do obustrzeń. Instytut wezwał władze federalne i landowe do wykorzystania okresu letniego do podjęcia działań prewencyjnych i rozpoczęcia przygotowań do wzrostu liczby zachorowań jesienią. Zdaniem RKI należy zaproponować dodatkowe zachęty do szczepień – według danych na 23 lipca jedną dawkę preparatu przyjęło 60,8% Niemców, a 49,1% jest już w pełni zaszczepionych. Ponadto ośrodek zaleca przygotowanie planu ewentualnej dodatkowej tury szczepień dla osób z grup ryzyka. Instytut rekomenduje utrzymanie wszystkich podstawowych instrumentów prewencyjnych (m.in. obowiązku noszenia maseczek w komunikacji publicznej i przestrzeniach zamkniętych, utrzymywania dystansu, częstego wietrzenia pomieszczeń, ograniczania liczby uczestników imprez masowych, preferowania pracy zdalnej) do początku przyszłego roku. Od trzech tygodni współczynnik zapadalności (liczba zachorowań na 100 tys. mieszkańców w ciągu kolejnych 7 dni) w Niemczech zaczął ponownie wyraźnie podnosić się – z 4,9 (6 lipca) do 14,3 (26 lipca), przy czym wzrost ten jest szybszy, niż przewidywały modele. Wśród głównych powodów wymienia się upowszechnienie się bardziej zakaźnego wariantu Delta (84% pozytywnych wyników) oraz zwiększoną mobilność społeczną związaną z okresem wakacyjnym. Przyspieszono konsultacje kanclerz z premierami landów w sprawie pandemii – planowano je pierwotnie na koniec przyszłego miesiąca, lecz odbędą się już 10 sierpnia.

Rząd federalny będzie współfinansować zakup mobilnych oczyszczaczy powietrza w szkołach

Rząd RFN podjął 14 lipca decyzję o dofinansowaniu (do 50% kosztów) zakupu mobilnych oczyszczaczy powietrza dla szkół, do których uczęszczają dzieci poniżej 12. r.ż. Na ten cel z budżetu centralnego kraje federacji otrzymają łącznie 200 mln euro. Wsparcie dla placówek, w których uczą się najmłodszy, władze uzasadniają większym narażeniem na infekcję w związku z brakiem możliwości przyjęcia przez nich szczepionki. Według ekspertów mobilne oczyszczacze powietrza są skutecznym, ale doraźnym rozwiązaniem i nie będą tak efektywne jak nowa infrastruktura wentylacyjna. Minister ds. rodziny, osób starszych, kobiet i młodzieży Christine Lambrecht (SPD) oraz minister edukacji i badań naukowych Anja Karliczek (CDU) uważają, że placówki szkolne będą musiały wdrożyć dodatkowe środki ostrożności – niewykłuczone są regularne testy na obecność wirusa SARS-CoV-2 wśród uczniów. Niemiecki Związek Nauczycieli wskazuje natomiast, że pomoc powinna być skierowana do wszystkich szkół, a jej aktualna wysokość jest nieadekwatna do potrzeb – łączny koszt zakupu mobilnych oczyszczaczy do wszystkich sal lekcyjnych w RFN ma wynosić ok. 1,5 mld euro.

Nowy wskaźnik kierunkowy w walce z COVID-19

13 lipca weszło w życie nowe rozporządzenie ministra zdrowia w sprawie obowiązku sprawozdawczego dla szpitali w związku z pandemią COVID-19. Zobowiązuje ono wszystkie placówki szpitalne do zgłaszania nowych pacjentów zakażonych koronawirusem, w tym także osób z podejrzeniem zachorowania na COVID-19 oraz tych, u których wystąpiła choroba będąca powikłaniem po przebytych wcześniej zakażeniu. Na wniosek Instytutu Roberta Kocha liczba hospitalizacji ma być – obok współ-

czynnika zapadalności (liczba zachorowań na 100 tys. mieszkańców w ciągu kolejnych 7 dni) – nowym, kierunkowym wskaźnikiem, na podstawie którego określany będzie sposób walki z COVID-19 w RFN. Główną przyczyną wprowadzanej zmiany jest stale zwiększająca się odporność Niemców wynikająca z postępującego procesu wakcynacji. Większość osób z grup ryzyka zostało już zaszczepionych, dlatego w coraz mniejszym stopniu wzrost zachorowań przekłada się na liczbę hospitalizacji, a tym samym mierzona współczynnikiem zapadalności granica ryzyka przeciążenia systemu ochrony zdrowia przesuwa się w górę. Kombinacja wskaźników ma zapewnić pełniejszy obraz epidemiologiczny.

KALENDARIUM

10 sierpnia – spotkanie kanclerz Merkel z premierami landów w sprawie akcji szczepień oraz zwalczania pandemii

21 sierpnia – początek głównej fazy kampanii wyborczej CDU i CSU (wspólne wystąpienia liderów obu partii – ze względu na klęskę powodziową przeniesione z Rust w Badenii-Wirtembergii do Berlina)

29 sierpnia – pierwsza debata przedwyborcza w prywatnej telewizji RTL pomiędzy kandydatami na urząd kanclerza

7 września – debata na ostatnim posiedzeniu obecnej kadencji Bundestagu poświęcona sytuacji w Niemczech

12 września – debata w telewizji publicznej pomiędzy kandydatami na urząd kanclerza

23 września – debata wszystkich głównych kandydatów partii politycznych w wyborach

PODCASTY DO WYSŁUCHANIA W SERWISIE SPOTIFY

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl
 www.osw.waw.pl

AUTORZY: Zespół Niemiec i Europy Północnej
REDAKCJA MERYTORYCZNA: Adam Eberhardt,
Ryszarda Formuszewicz
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Szymon Sztyk
SKŁAD: Wojciech Mańkowski

Opinie wyrażone przez autorów analiz
nie przedstawiają oficjalnego stanowiska władz RP.